

U SRCU TE NOSIM

Benoat Grul

Prevela
Biljana Kukoleča

Laguna

Naslov originala

Benoite Groult

LES VAISSEAUX DU COEUR

Copyright © Éditions Grasset et Fasquelle, 1993

Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Usamljen je svako ko ni za koga na svetu
nije najvažnija osoba.*

ELEN DOJČ

PREDGOVOR

Kako da ga nazovem, a da njegova žena to nikada ne sazna? Da mu dam neko bretonsko ime, jer je takvo i bilo njegovo pravo? Volela bih da mu dam pesničko ime, poput nekog od onih irskih junaka bezgranične hrabrosti koji su izgubili skoro sve bitke, ali nikada nisu izgubili dušu.

Možda bi mu pristajalo neko vikinško ime? Ne, oni su bili plavokosi. Možda keltsko, oni su bili tamnokosi, sa plavim očima, a brade su im imale crvenkasti odsjaj. On je pripadao tom narodu nejasnog geografskog porekla i problematične prošlosti koji je preživio u poeziji, ali ne i u stvarnosti.

Želim da mu pronađem neko grubo i snažno ime koje bi odgovaralo njegovoj masivnoj prilici, smeđoj kosi spuštenoj na čelo i kovrdžavoj na širokom potiljku, živahnim plavim očima, koje su bile nalik na dve kapi mora pod čupavim obrvama, tatarskim jagodicama i kovrdžavoj bradi, koju je puštao da raste kad je boravio na moru.

Probala sam nekoliko raznih imena za njega, ogledajući se u mom unutrašnjem ogledalu... ne, ovo ne bi odgovaralo onom njegovom besnom i tvrdoglavom izrazu kada bi mu se neko usprotivio; ono drugo, opet, nije odgovaralo njegovom teškom koraku.

Možda „Kevin“, pod uslovom da se izgovara na engleski način, a ne „Keven“.

„Iv“, predložio je jedan islandski ribar.

U toku letnjih boravaka na bretonskoj obali upoznala sam ih dosta koji su se zvali „Žan-Iv“ i uglavnom su to bili žgoljavci sa crvenkastim pegama.

„Loik“ bi moglo doći u obzir, ali bih volela neko ređe ime, nešto što bi priličilo kormoranu.

Možda „Tugdal“ ili „Goven“, imena vitezova Okruglog stola. Ili „Brajan Bori“, ime irskog osvajača? No Francuzi bi to izgovorili kao „Brian Bori“, sa umekšanim „r“, uz ono neodređeno lepršanje jezika koje se odvija u našim ustima i u kome pretvaramo glas „r“ u neki nedopadljiv zvuk.

Želela sam za njega viteško ime. A koji bi vitez mogao biti plemenitiji od Goven, sina norveškog kralja Lota, i Ane, Arturove sestre, i koji je stradao u borbi protiv kraljevog izdajice, Mordreda? Trezven, mudar, dostojanstven, plemenit, obdaren izuzetnom snagom i u potpunosti veran svom vladaru, navodi se u pesmama iz ciklusa o kralju Arturu, mada nije bio pesnik, već čovek od akcije po svaku cenu, spreman na pustolovine i svakakva junačka dela. Tako je barem opisan u bretonskom ciklusu pesama, a takav je bio i čovek iz moje priče.

U životu je imao ime koje mi je glupo zvučalo, a kada je ušao u moj život, okitila sam ga brojnim nadimcima. Sada mu, konačno, dodeljujem to ime koje lepo izgleda napisano, a lepo zvuči i kada se izgovori, jer sada mogu da ležim kraj njega samo u knjizi.

To nije bez značaja, jer sam se umešala u povorku pisaca koji su nastojali da na belom listu hartije opišu uživanja koja se obično nazivaju putenim, ali koja vas ponekad snažno zgra-

be za srce. Otkrila sam, kao i mnogi od njih, a ponekad sam morala i da priznam, takođe kao i mnogi drugi, da nisam u stanju da opišem onaj prenos ljubavi, ono krajnje uživanje koje čini vrhunac života i pokreće naša tela na način koji nismo sposobni ni da zamislimo. Znam da rizikujem da zvučim smešno, da moja izuzetna osećanja mogu potonuti u banalnost i da svaka reč može da me izda, i da bude neubedljiva ili vulgarna, slaba ili groteskna, a možda i prosto odbojna.

Kako imenovati, onako od srca, ta ukrštanja i preplitanja kojima se izražava, podstiče i gasi želja? Kako potresti čitaoca, upotrebljavajući reč „koitus“? „Co-ire“ znači hodati zajedno, to se slaže. No šta se dešava sa uživanjem koje osećaju dva tela, koja se usklađeno kreću?

Tu je i reč „penetracija“, koja podseća na sudnicu. „Da li je došlo do penetracije, gospođice?“ A izraz „bludničiti“? Taj izraz podseća na tajnovitost i greh. „Kopulacija“ zvuči nekako radno, „parenje“ podseća na životinje, „leći sa nekim“ zvuči dosadno, a „jebati“ nekako zbrzano...

Dakle ostaje „obljubiti“ ili „osvojiti tvrđavu“, „odigrati ljubavnu igru“ ili „smiriti žudnju“. To su, nažalost, zaboravljeni izrazi, nastali u mladom jeziku u formiranju, koji još nije postao banalan.

Danas, u doba inflacije reči, kada se one menjaju brže nego odeća, preostaju nam samo prljavi izrazi ili pošalice, koje ponovljenom upotrebom gube smisao. Čuveni izraz „voditi ljubav“ i dalje nam je na raspolaganju, ali je lišen svakog emotivnog naboja, kao i skandaloznog ili erotskog prizvuka. To znači da ne priliči ovoj vrsti književnosti.

A kada je reč o organima koji proizvode to uživanje, pisac, a spisateljka možda još i više, nailazi na nove prepreke. „Žan-Filova

budža se uspravila, spremna da prsne... Melorov falus se suvereno uzdizao i delovao zastrašujuće... Muda direktorovog pomoćnika... Tvoj obožavani skrotum... Njegov penis, tvoj pubis, njihovi penisi... Moja nazubljena vagina... Vaš klitoris, Beatris...“

Kako postići da ne zvučite smešno? Čak i anatomske rečnik, kada je reč o polnim organima, ne zvuči nedužno, a reči, te bitange koje imaju sopstveni život, nameću vam neke već gotove slike i odbijaju da budu nedužno upotrebljene. Obično potiču iz latinskog, ili iz žargona, od osnova „ado“ ili „crado“. To se odnosi na one koje postoje. Rečnik vezan sa ženski orgazam se tek stvara, i čak i kod najboljih autora prilično je siromašan.

Trebalo je sve to zaboraviti i krenuti od erotske štampe i fotoromana na lošem papiru, kao i Aksel programa o seksu, koji su pripremali redaktori blaziranih zapadnih zemalja. Trebalo je zaboraviti na modni erotizam i bonton, koji nas navodi da i ispod pokrivača koristimo filozofski rečnik, kao masku bestidnosti.

Priča koju sam htela da ispričam ne može se, međutim, ispričati bez opisa „putenog greha“, kako se govorilo u XVI veku, prema podacima iz „Erotskog rečnika“ Pjera Gviroa. Prepuštajući se „putenom grehu“, moji junaci su prevaljivali rastojanja preko pola sveta; zbog toga nikada nisu mogli da se odreknu jedno drugoga, mada ih je sve razdvajalo.

Bilo bi laskavo, a i lakše, da bi se objasnila takva ljubav, da se uvede momenat zajedničke ideje ili kulture, drugarstvo iz detinjstva, neki redak talenat jedne od glavnih ličnosti, potresna teška invalidnost... ali ipak treba priznati čistu i neulepšanu istinu: to dvoje ljudi bili su rođeni da se ne poznaju, da se preziru, a samo im je neartikulisani jezik ljubavi dozvolio da opšte, i samo im je magija nečega neodređenog, podrazumevajući i

priču o predodređenosti, kojoj se često pribegava u takvim slučajevima, ili misteriju tropizma, ili neku igru hormona, šta znam, pomogla da ih poveže tako čvrsto, da nestanu sve prepreke.

Ostalo mi je još da najupražnjavaniji čin na kugli zemaljskoj učinim privlačnim. Jer, mi pišemo da bismo očarali čitaoce, zar ne? A kako opisati taj izvor nebeske radosti koji se nalazi među muškim i ženskim nogama, i predstaviti kao pravo čudo nešto što se svuda radi, oduvek, među našim istovremeno sličnim i različitim polovima, koji mogu biti sjajni, ali i dostojni žaljenja?

U tom pogledu ne raspolazem nikakvim znanjima koja drugima nisu dostupna, ni rečima koje već nisu drugi pisci zloupotrebili. Nije reč o putovanju u nepoznate predele: ne postoji Papua ljubavi. Ne postoji ništa banalnije od vagine, osim ako to nisu dve vagine, i falusa, koji se u datom momentu prazni, kao rep pod pritiskom.

Opreznost mi je nalagala da odustanem od ovog posla. No, između dela pornografske književnosti i onih iz „ružičaste biblioteke“, blistaju neka književna remek-dela koja se rugaju svim tim preprekama. Opreznost se pokazuje kao vrlina najčešće tek kad doživimo neki udarac, kad pretrpimo poraz. Zar književnost, u celini, nije neoprezna?

Svakako je bilo vredno rizika, i veoma lepo, napisati početne redove ove knjige: „Imala sam osamnaest godina kada mi se Goven uvukao u srce, gde je ostao do kraja mog života, a da to tada nismo shvatili ni on ni ja. Da, sve je počelo sa srcem, bar sam u to vreme ja to tako shvatala, mada je tada još bilo na nivou kože...“

1.

GOVEN

Imala sam osamnaest godina kada mi se Goven uvukao u srce, gde je ostao do kraja mog života, a da to tada nismo shvatili ni on ni ja. Da, sve je počelo sa srcem, bar sam u to vreme ja to tako shvatala, mada je tada još bilo na nivou kože.

Bio je nekih šest ili sedam godina stariji od mene, i bio je u prednosti jer je bio pomorac koji već zarađuje za život svojim radom, dok sam ja još bila studentkinja, i zavisna od roditelja. Moji pariski prijatelji bili su u odnosu na njega samo razmaženi klinci i „zazui“, dok je njemu mornarski poziv oblikovao mišiće i stvorio snažnu figuru u relativno kratkom roku, kao da je ostario pre vremena. Detinjstvo mu se još videlo u pogledu, koji je odvrćao čim bi osetio da ga neko gleda, a mladost mu se videla na arogantnim usnama sa povijenim krajevima, dok se muška snaga ispoljavala u snažnim rukama, koje su ostavljale utisak kao da su impregnirane solju, i u onom malo pogurenom držanju, kao da je stalno nastojao da održava ravnotežu na palubi nekog broda.

Do adolescentskog doba bili smo predstavnici dve različite nepomirljive vrste, čiji se putevi ne ukrštaju: on je bio tipični bretonski dečak, a ja prava Parižanka. On je, povrh svega, bio sin siromašnog seljaka, a ja ćerka turista, što se smatralo našim zanimanjem, i podrazumevalo način života koji nije izazivao njegovo poštovanje. U retkim satima dokolice strasno je igrao fudbal sa braćom, što je meni bilo potpuno nezanimljivo; takođe je vadio ptiće iz gnezda, ili ih gađao praćkom, što mi je bilo odvratno; ostatak vremena provodio je koškajući se sa decom iz susedstva, ili nam je dobacivao „ružne reči“ svaki put kada bismo se sestra i ja srele sa njim, što je meni delovalo kao tipično muška navika, i bilo mi je mrsko.

On je bio taj koji je probušio gume na mom prvom biciklu, luksuzu male bogate curice, koji je bio prava uvreda za njegoa razglavljena kolica u kojima se sa braćom, uz strašno tandrkanje, spuštao jedinom pravom ulicom našeg sela. Kada su mu noge porasle dovoljno da može da se popne na otrcani očev bicikl, vozikao se na toj napravi, svedenoj na najosnovnije delove, u vreme kada je otac Lozereš ležao u nekom jarku, posle subotnje pijanke. Mi smo štipaljicama kačile razglednice na točkove naših hromiranih bicikala sa zvonom, pravim blatobranima i prtljažnikom, nastojeći da proizvedemo zvuk motora, i iznerviramo braću Lozereš, koji su nas kraljevski ignorisali.

Po nekom prećutnom sporazumu, igrale smo se samo sa jedinom ćerkom u porodici Lozereš, najmlađim članom te „zečje porodice“, kako je sa prezirom govorio naš otac, plavušicom bez ljupkosti koja se zvala Ivona, što je, po našem

mišljenju bilo neprivlačno ime. Kao što sam već rekla, sve nas je razdvajalo.

U vreme kada je imao četrnaest ili petnaest godina, Goven je nestao sa mog vidika. Već tada je plovio kao pomoćnik na brodu svog starijeg brata, nazvanom *Hrabri krojač*, a to mi se ime sviđalo, jer sam često zamišljala hrabrog krojača kome se pružila neočekivana prilika da spase nekog brodolomnika. Njegova majka je govorila da on „ume da radi“ i da „neće provesti mnogo vremena kao mali od palube“. No, u tom je času bio tek početnik, to jest momak za sve. Takav je bio običaj, a brat, koji je istovremeno bio vlasnik ribarskog broda i njegov gazda, imao je manje prava od drugih da se ponaša bolećivo prema novajliji.

Za nas je njegov odlazak značio jednog neprijatelja u selu manje. No, i kada je bila svedena na pet mladih članova, porodica Lozereš je mene i moju sestru smatrala za dve ženske pišulje, pretenciozne Parižanke, naročito zbog toga što se ja zovem Žorž. „Žorž bez es“ (George, a ne Georges) precizirala bi svaki put moja majka, napominjući time da me je žrtvovala na oltaru svoje mladalačke strasti za roman *Indijana* koji je napisala Žorž Sand. Moju stariju sestru, koja se zove Frederika, zvala sam „Frederika sa jednim k“, u znak osvete zbog žalbi i izjava da se stidi mog imena. Zbilja sam mnogo napora ulagala da izbegnem ruganje i pitanja u svakom novom razredu, u razdoblju kada „novajlije“ treba da se naviknu na društvo. Deca su nemilosrdna prema svemu što izlazi iz uobičajenih okvira. Tek kad sam odrasla, oprostila sam majci što mi je dala to ime.

U školi svete Marije bilo je lakše nego na selu. Mogla sam se pozivati na Žorž Sand, mada njeno ime nije bilo baš svetačko.

Ona se ipak iskupila *Đavoljom barom* i *Malom Fadetom*, a na kraju je postala i Dobra dama iz Noana. No u Ragenesu moje je ime predstavljalo izvor neiscrpnog sarkazma. Nikako da se naviknu na njega, ili, bolje reći, nisu hteli da se liše tako zgodne teme za sočne šale. Na kraju su me svi zvali Žoržbez.

Tome treba dodati i činjenicu da je moja porodica u tom ribarskom selu, izvan oblasti vila za letovanje, predstavljala jedinstvenu „pogrešnu notu“. Pidžame za plažu koje je nosila moja majka, očeve beretke i pantalone od tvida, stalno su izazivale erupcije veselosti kod meštana. Deca to nisu smela da pokažu pred roditeljima, ali kada bi se muška deca našla na okupu, u gomili koja je pretpostavljala da im posedovanje „repića“ daje nekakvu prirodnu nadmoćnost, nisu oklevali da, sa Lozerešovima na čelu, ponavljaju refren koji je zapravo trebalo da nas nasmeje, ali čija nas je glupavost ipak iritirala:

„Parižani,
psoglavani!
Parižanci
teglavci!“

U detinjstvu najglupavije šale često zvuče kao najbolje. Mi smo im se svetile kada bi naši mučitelji bili svedeni na jednog ili dvojicu. Kao celina, predstavljali su Muški rod. Kada bismo ih posmatrale pojedinačno, bili smo samo dečak protiv devojčice, ili, što je još gore, seoski dečak protiv male varošanke.

Goven nikada nije dolazio u našu kuću. U njegovim očima to i nije bila kuća, već vila, koja je delovala smešno zbog krova od slame, dok su meštani imali normalne krovove od crepa.

Ta slama od raži za prekrivanje krova bila je ručno obrađena, i po paprenoj ceni nabavljena od poslednjeg proizvođača u kraju, ali je njima izgledala kao nešto što se protivi zdravom razumu.

Među nama se nije izgovarala sasvim obična rečenica kao što su: „Dođite da nešto prezalogajite kod nas“ ili: „Dođite na piće“. Zbog toga sam često pozivala Ivonu, koja je bila mojih godina, da dođe da se igramo zajedno. Mi smo, naravno, mogle slobodno da idemo na njihovu farmu, gde je sve vrilo od neprekidne aktivnosti i nereda, na sve strane se vukla odeća osmoro dece, blatnjave klompe stajale su poređane u ulaznom hodniku, dvorište je bilo puno razne starudije, pasa, mačaka, kokošaka i nedefinisanih ratarskih alatki koje su izgledale sasvim neupotrebljivo, ali bi, ipak, mogle jednog dana zatrebati za nešto i postati nezamenjive; sve je to nama izgledalo kao simbol slobode, jer smo dolazile iz čiste i uređene vile, u kojoj smo svake večeri sređivale igračke i svakog dana čistile naše platnene sandale španskim sredstvom za beljenje.

To je bila uvek ista vrsta razmene poseta, kao što je opisivao moj priručnik iz „Ružičaste biblioteke“, gde bi gospođa De Flervil ili gospođa De Rozbur odlazile u posetu ženama kojima je bila potrebna pomoć, mladim porodiljama, samohranim majkama ili sirotim bolesnim udovicama, koje, inače, nisu imale pristup u njihove salone.

Ponekad bih ostala na obroku kod Lozerešovih, uživajući u masnoj supi, koja bi mi kod kuće bila odvratna, pošto bih prethodno ljuštila krompire sa Ivonom, što inače nije bio nimalo privlačan posao, ali nisam želela da me smatraju za potpuno nesposobnu i nekorisnu varošanku. Bila sam ponosnija na činjenicu da umem da pomuzem kravu nego na svoje

poznavanje francuskih departmana na nemoj karti koja mi je visila u sobi. Dopadala mi se misao da bih u nekom drugom životu mogla biti sasvim dobra seljanka.

Tek u vreme vršidbe Goven i ja smo se prvi put pogledali kao dva ljudska bića, a ne kao predstavnici zaraćenih društvenih grupa. Tog dana su svi susedi došli da pomognu i svaka porodica je nastojala da za taj posao okupi što veći broj vrednih ruku. Tu su bila trojica Lozerešovih sinova, a retka slučajnost je bila da je i Goven došao kući, što je trebalo iskoristiti i uklopiti datum za obavljanje velikih radova. Frederika i ja smo svake godine učestvovala u vršidbi kod njih jer su nam bili najbliži susedi, i bile smo ponosne što učestvujemo u tom poslu, u naporima i večernjem uzbuđenju koje prati najvažniji događaj godine, koji će odlučiti i kakav će biti godišnji budžet domaćinstva.

Poslednji dan je bio veoma zamoran. Ovršen je ovas i ječam i prešli smo na pšenicu. Vazduh je treperio od vreline, i bio pun prašine koja je štipala za oči i grlo, dok je odjekivao zvuk vršalice. Tamne ženske suknje postepeno su posivele, kao i kose i marame, a niz muška lica i vratove slivali su se smeđi potočići znoja. Samo je Goven radio go do pasa. Stojeći na kolima, izdvajao je slamu izmešanu sa snopovima žita, i ravnomernim pokretima, koji su mi delovali veličanstveno, bacao ih na pokretnu traku vršalice, gde su nastavljali da poskakuju. Sunce je njegovom oznojenom telu dalo lepu zlatnu boju, a bio je okružen zlatastim žitom koje je letelo na sve strane. Mišići su mu neprekidno poigrali pod kožom, podsećajući na mišiće dva snažna konja koji su stalno dovlačili nove toware žita.

Nikada nisam videla tako muževnu mušku pojavu, osim u američkim filmovima, i bila sam, u toj prilici, ponosna što učestvujem u takvoj ceremoniji i što sam deo njegovog sveta. U toku tih napornih dana sve mi je prijalo, oštar miris vreća sa žitom koje se pušilo i predstavljalo simbol izobilja, i koje je otac Lozereš pažljivo ubacivao u vršalicu, nastojeći da na zemlju ne padne nijedno zrno njegovog blaga. Oko tri sata sledila je „užina“, prava gozba od slanine, paštete i grudvica žutog putera, obilno namazanog na šestine vekne hleba, što je podsećalo na pariske obroke u četiri; prijale su mi čak i psovke muškaraca svaki put kada bi traka iskočila iz ležišta, pa ju je trebalo vraćati, a svako zaustavljanje mašine iskoristili bi da malo nakvase suvo grlo gutljajem jabukovače; najzad bi sve vreće bile odnesene i poređane u skladište, spremne za mlinara, i počinjala je svinjska daća.

Te večeri su svi bili izuzetno premoreni, stanje im se grančilo sa pijanstvom, ali i ujedinjeni osećanjem zadovoljstva zbog uspešno ostvarenog posla, obavljene žetve, okupani svetlom julskeg sunca na zalasku, koje nije moglo da se odluči da zađe i ustupi mesto noći, kao što se u to doba događa u Bretanji, gde svetlo teško ustupa mesto tami. Dan se dugo vuče, brani se i ostavlja izvesnu nadu da će jednog dana pobediti mrak.

Sedela sam kraj Goven, sva srećna što delim te blažene trenutke sa njim, ali očajna što ne znam kako da to pokažem. O prirodi se, kod seljaka, govori sa osećanjem krajne diskrecije. Bili smo zanemeli, zbunjeni, smetalo nam je osećanje da smo odrasli. Suština je bila u tome da smo prevazišli detinjasto razmetanje i igre, a nismo ih ničim zamenili. Momci Lozereš i devojke Galoa bili su skloni da se povuku u okvire

svojih društvenih klasa, posle veštačkog primirja u detinjstvu, i bili su spremni da svoje odnose svedu na klimanje glavom, i osmehe pri prolasku, kao ljudi koji se sreću u istom selu, ali nemaju šta da kažu jedni drugima, čak ni da se uzajamno izruguju. Još uvek smo bili na „ti“ i uljudno smo se raspitivali o poslu i ribolovu. „Da li je sve bili uspešno?“ „A šta je sa tvojim ispitima?“, bila su pitanja na koja su sledili odgovori koje smo rasejano slušali, poput školjki koje zimi više i ne prikupljamo po plažama.

A ipak je to veče, rastegnuto između dana i noći, bilo razapeto između jave i sna... U trenutku rastanka, uprkos zamoru koji mu je umekšavao crte, Goven je, neobavezno, predložio da odemo da „obrnemo jedan krug po Konkarnou“, što je bilo prihvaćeno bez velikog oduševljenja, jer su svi sanjali o tome da odu na spavanje. Ipak se jedan od njegove braće zagrejavao za ideju, a ja sam koristila sva moguća sredstva za ubeđivanje koja su mi bila na raspolaganju (daću ti čipkano prsluče *Rozi...* ili flašicu kolonjske vode *Kanoe* od Danaa) da ubedim Ivonu da pođe sa nama kako ne bih bila jedina devojka. Goven je spadao među retke momke u selu koji su imali auto, stari spaček, u koji je natrpao onoliko osoba koliko je to bilo moguće. Moja sestra nije pošla sa nama: sa petnaest godina ne ide se na ples u Konkarno.

Meni, koja sam samo išla na bal na Politehnici ili na godišnje igranke učenika tehničkih fakulteta „Poen Gama“, plesni klub „Taj Čupen Gven“ delovao je jednako egzotično kao i neki apaški bal. Ivona je ljubazno bdela nada mnom, u sredini u kojoj sam ja bila jedina „psoglavanka“, u gomili zapaljivih muškaraca koji su već bili nacvrcani. No, ovde bar nisam pobegla u ćošak, kao što sam često činila na pariskim

žurkama, gde bi me moja stidljivost redovno oterala iza gramofona, svaki put kad ne bih imala svog „pratioca“, kao što je bilo naznačeno na pozivnicama.

Čim smo se smestili, i pre nego što je neko drugi mogao da to uradi, Goven me je odvuкао na plesni podijum, i stegao me u naručje tako čvrsto, kao što bi učinio verovatno i sa nekim potpornjem na palubi svog broda kad počne nevreme. Osećala sam svaki njegov prst na bokovima. To su prave ruke, govorila sam sebi, stvorene da ne ispuste ono što zgrabe, a ne oni pilepci, bleđi i odmereni, kojima raspoložu bledunjavi i distancirani mladići iz mog pariskog okruženja.

Plesao je kao čovek iz naroda, kao Kupo de Žervez ili radnici iz *Asomoara*, sa nekim tipičnim kretanjem ramena koje je, po mome buržoaskom ukusu, delovalo vulgarno. Njegov pogled se nijednom nije ukrstio sa mojim, i nismo razmenili ni reči. On nije znao šta da kaže, a ni ja nisam mogla da se prisetim nijedne teme koja bi ga mogla zanimati. Između mogućih pitanja: „Dopadaju li vam se *Pisma mladom pesniku*?“ i „Da li se ove nedelje riba dobro prodaje?“, koja su delovala podjednako neprikladno, šta bi mlada studentkinja istorije i klasične književnosti mogla da pita momka koji najveći do vremena provodi na palubi ribarskog broda u Irskom moru? Moja prirodna sramežljivost spojila se sa neobičnim osećanjem da plešem u naručju jednog od momaka iz porodice Lozereš i zavezala mi jezik. No, to i nije bilo važno, jer me je u pauzama između plesova držao za nadlakticu, čekajući da se muzika opet začuje. Još je mirisao na sunce i pšenicu, i osećala sam da me vrti kao jedan od onih žitnih snopova, sa istim ozbiljnim i usredsređenim izrazom koji je imao i dok je radio.

Uostalom kakve bi reči mogle izraziti osećanja koja su nas prožimala, i koja su bila sasvim protivurečna i apsurdna? Osećanja da nam se tela prepoznaju i da naše duše – to svakako nisu bili mozgovi – nastoje da se spoje i da ne obraćaju pažnju ni na šta što bi nas moglo deliti na ovom svetu? Ja sam, naravno, pomislila na Platona. U to doba osećanja i mišljenje iskazivala sam citatima pesnika i filozofa. Goven se, sasvim bezbrižno, prepuštao istoj razdraganosti koju sam i ja osećala. Takva osećanja ne javljaju se pojedinačno.

Dobro smo izveli valcer i paso doble. *Poema Tango* nas je zahvatila u dvojnem rafalu. Stvarnost se zaustavila. Kao sa druge planete, čula sam muškarce oko nas, koji su se šalili dvosmišlenim šalama, nastojeći da ne pokažu želju da kresnu neku devojkicu, razneženi alkoholom i nekim neobaveznim dodirima. Bez dogovaranja, Goven i ja smo iskoristili naglo nastalo zamračenje i izašli napolje. Zaključujući, kao i svi srećni egoisti, da će Ivona i njegov brat već lako naći nekoga da ih odveze kući, kukavički smo ostavili društvo i smestili se u spaček.

Goven je, naravno, krenuo putem kraj obale. U takvim situacijama instinktivno se zaputimo ka moru. Znamo da će nas ono lišiti potrebe za razgovorom, i da će nas obaviti svojom materinskom veličinom i svojim blaženim ćutanjem. Skretali smo sa puta na svim skretanjima: u Kabeluu, u Žimenu, u Trevinjonu, u Kersidanu i ka plaži u Ragenesu. Ponovo smo se vraćali na glavni put, jer tada još nije bilo priobalnog drumca, već samo odvojenih putića, poput naših života. Goven se zadovoljio time da mi obavije ruku oko ramena, i da povremeno protrlja slepoočnicu o moj obraz.

U Ragenesu je bila oseka. Jezičak peska, koji je povezivao obalu sa ostrvom okruženim uzburkanom vodom, blistao je

na mesečini. Na levoj strani, ka istoku, u zaklonu od naleta vetra, jedva se nazirala linija spoja mora i peska. Na moru nije bili ni najmanjeg talasa. Na zapadnoj strani slabi je povećarac nabirao srebrnastu površinu, oivičenu fosforescentnim sjajem. Sve je bilo čisto, nalik na nas, pa smo sišli i malo hodali po toj mirnoj vodi.

„A da odemo na ponoćno kupanje?“

To mi je odjednom palo na um. Bio je to prvi put da smo zajedno na plaži. Bretonci tih godina nisu uopšte išli na plažu. Kupanje im je delovalo kao hir za turiste. Svakako bi se mornari vrlo često „bućnuli u vodu“, i to je trajalo vekovima, pa im je bilo teško da u tome vide neku zabavu. Svukli smo se, na pristojnoj udaljenosti, ne gledajući se. Nisam se nikada do tada svukla gola pred nekim momkom, ali mi je bilo žao što Goven nije na mene bacio ni najmanji pogled. Osećala sam da lepo izgledam na mesečini, i da sam pod tim svetlom manje gola nego što bih bila u nekoj sobi osvetljenoj sijalicom. Da bih zaklonila prednji deo tela, prva sam požurila u more, i to na istočnoj strani, da bih uživala u vodi mirnoj kao ogledalo, u kojoj su se videle zvezde. No, nisam daleko stigla: brzo sam shvatila da Goven ne zna da pliva. „Čemu i služi to znanje, osim da patimo što duže, kad nas noću talas obori u ledenu vodu?“, kazao mi je jednom. Konstatovala sam da nemamo sličan odnos prema moru. Ono za nas nije predstavljalo isti pojam, a on je bio taj koji je znao istinu.

Dugo smo se brčkali u prohladnoj vodi, trljajući se i smejući se kao dva razdragana kita, i nismo mogli da se nakanim da izađemo, jer smo znali da ćemo na kopnu, kada se nađemo na suvom, zajedno sa odećom pronaći i naše društvene statuse i konvencije.